

Predstavlanje Knjige Suzane Glavaš

Ljerka Šimunković

Postoji li za Splitsanina ili Splitsanku ljepši i miliji dar nego da za Feštu sv. Duje budu na neki način spomenuti i tako počašćeni. Taj spomen danas je zaslužio Luciano Morpurgo, Splitsanin, koji je svoj rodni Split uvijek nosio u srcu.

Stoga vjerujem da ćete se složiti sa mnom: da autorica, Suzana Glavaš, nije posvetila toliko ljubavi i truda istraživanju života i djela Luciana Morpurga, ne bi danas bilo ni ove knjige. Zato ćemo kao prvo osvježiti nekoliko bitnih trenutaka iz autoričine bogate biografije.

Suzana Glavaš, rođena Zagrepčanka, u rodnom gradu završila je osnovnu i srednju školu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1982. diplomirala je Talijanski jezik i književnost i komparativnu književnost. Na istom fakultetu stekla je 1992. magisterij znanosti radom *Iskustvo i mit u poeziji Umberta Bellintanija*, a 2012. i doktorat na temu *Život i djelo Luciana Morpurga (Split 1886.-Rim 1971)*. U počecima radnoga vijeka bila je zaposlena kao nastavnik na srednjim školama, lektor za suvremeni talijanski jezik pri Odsjeku za talijanski jezik Filozofskog fakulteta u Zagrebu, zatim kao lektor za hrvatski jezik pri sveučilištu u Bariju u Italiji, a od 2006. u stalnom je radnom odnosu u svojstvu lektora za hrvatski jezik na Sveučilištu „L'Orientale“ u Napulju.

Suzana Glavaš, znanstvenica i pjesnikinja, bavi se znanstvenim istraživanjem talijanske i hrvatske baštine te prevođenjem proze i poezije s talijanskog na hrvatski i obratno. Sudjelovala je sa znanstvenim izlaganjima na mnogim talijanističkim, slavističkim i inim skupovima diljem Europe s temama od srednjovjekovlja do suvremenosti.

Uredila je i prevela na talijanski mnogo knjiga poezije istaknutih hrvatskih pjesnika, primjerice: Vesne Krmpotić, Veselka Koromana, Mirka Tomasovića, Josipa Pupačića, Slavka Mihalića, Siniše Glavaševića, Luka Paljetka i drugih, a na hrvatski je prevela knjige pjesama talijanskih pjesnika: Umberta Bellintanija, Cesare Pavesea, i drugih. Prevela je na talijanski i objavila u Italiji komediju *Skup* od Marina Držića.

Od proznih djela prevela je na talijanski i priredila te izdala u Italiji zbirku pripovijedaka Ivana Aralice *La caduta di Magnum* (*Propast Magnuma*), prijevod romana Jasminke Domaš *Rebecca nel profondo del anima*, dvojezično talijansko izdanje drame Marka Sršena *Cvijeta Zuzorić/Flora Zuzzeri. Quasi una fantasia*, Rade Jarka *Deserti*. U Hrvatskoj je prevela i objavila autobiografski roman napuljskog knjižara i bivšeg boksačkog prvaka Tullija Pirontija *Knjige i udarci*, roman napuljskog violončelista, kompozitora i pisca Luche Signorinija *Za violončelo solo*.

Suzana Glavaš istaknuta je pjesnikinja koja piše poeziju na hrvatskom i talijanskom jeziku. U Italiji je objavila tri knjige poezije: *Sono donna che NON C'È* (2013.), *Ti suono le mie dita. Per mano sola* (2015.), *Come stormi colmi di giorni di ritorni* (2021.) i u Hrvatskoj knjigu poezije *To sam ja* (2018.).

Znanstveno se komparatistički bavi i hrvatsko-talijanskim židovskim temama i autorima, s posebnim naglaskom na radu i djelu splitskog nakladnika i bibliografa Vida Morpurga, slaviste Vita Morpurga iz Barija, te splitskog nakladnika i spisatelja Luciana Morpurga.

Bavi se također Holokaustom te uređuje rukopisna svjedočanstva preživjelih u Hrvatskoj i Italiji kao i djelima na tu temu. Uredila je talijansko izdanje rukopisnog memoriala zagre-

bačkog Židova Paula Schreiner *Memorie della Shoah in Croazia. Testimonianze di tre sopravvissuti*, a pokreće i brojne projekte o Holokaustu u gradu Napulju.

Za svoj rad dobila je mnoge nagrade u Italiji i međunarodne nagrade za promicanje hrvatske književnosti u Italiji, te za izgradnju kulturnih mostova između Italije i Hrvatske. Za zbirke pjesama na talijanskom jeziku dobila je tri prestižne nagrade u Italiji i dvije međunarodne nagrade, a 2018. uvrštena je u recentnu antologiju suvremene talijanske poezije.

U knjizi o Lucianu Morpurgu, Suzana Glavaš izradila je ne samo filološki orijentiranu već i interdisciplinarnu, kulturološku, interreligijsku i multietničku studiju o životnom putu i djelima splitskog Židova Luciana Morpurga. Pri tome je ocrkala i neospornu ulogu židovske etničke manjine u životu grada Splita koji se u prošlosti isticao vjerskom tolerantnošću i suradnjom pripadnika kršćanske i izraelitske vjeroispovijesti. Sve to daje knjizi i dodatnu emocionalnu dimenziju.

Knjiga se sastoji od uvoda, tri dijela i dodatnog poglavlja. U prvome dijelu naslovljenom ŽIVOT, autorica donosi sve relevantne podatke o životu Luciana Morpurga i njegove aškenaske obitelji od dolaska te obitelji u Split 1640. godine, oslanjajući se na već objavljena djela Duška Kečkemeta, Marieantionette Lanzilotti i drugih, te na vlastita istraživanja u Splitskom državnom arhivu i Muzeju grada Splita. Ocrtni su ukratko svi bliži i dalji članovi obitelji Luciana Morpurga od 1900. nadalje. Tu figuriraju u prvom redu stric Vid Morpurgo, knjižar, preporoditelj, borbeni slavofil i graditelj kulturnih mostova s Italijom i Europom te borac za poboljšanje prosperiteta poslovnog života Splita. Oslíkani su braća Viktor, Eugen i Elio kao i brojni nećaci, među kojima se ističe Vid Morpugo, profesor na sveučilištu u Bariju i lektor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, koji je zadužio talijansku slavistiku brojnim studijama o našoj narodnoj baštini. Zahvaljujući čitavom naraštaju stričeva, ujaka, tetaka kao i mirnoj obiteljskoj atmosferi u kojoj je odrastao, Luciano Morpurgo će se u kasnijim godinama s puno ljubavi i nostalgije prisjetiti topline obitel-

jskog kruga u svoja tri autobiografska djela. Autorica dalje obrađuje život Luciana Morpurgo, njegovo školovanje u Veneciji i povratak u Split, gdje se posvećuje poslovima vezanim za obiteljsku destileriju. Uoči najave rata Austrije Italiji, tajno napušta Dalmaciju da bi se definitivno nastanio u Rimu. Postaje poznati umjetnički fotograf i 1919. osniva u Rimu tipografsko društvo „Grafia“ u kojem tiska izdanja iz umjetnosti te se sprijateljuje s Angelom Fortunatom Formigginijem, jednim od najvećih rimskih izdavača. Te se godine ženi s Nelly Fritsch koja mu uskoro rađa dvoje djece: Silvanu i Sergia. Tada poduzima niz putovanja prikupljajući dokumentaciju te 1924. osniva društvo „Istituto fotografico italiano“, a 1925. osniva u Rimu nakladničku kuću „Luciano Morpurgo“ s nakanom objavljivanja putopisnih, umjetničkih i folklornih knjiga. U okviru te biblioteke objavljeno je 6 od 20 zamišljenih monografskih svezaka. S Robertom Almagià, profesorom geografije, putuje u Palestinu, objavljuje o njoj monografiju i doživljava veliki uspjeh. Jačanjem talijanskog fašizma i diskriminacije Židova, Morpurgo sve više traži utočište u vrijednostima vlastitog obiteljskog židovstva. Stoga piše knjigu o svom sretnom djetinjstvu i ranom venecijanskom školovanju s naslovom „*Quando ero fanciullo ...*“ koju je nešto prije stupanja na snagu rasnih zakona objavio u Rimu 1938. pod imenom „Luciano Morpurgo Spalatino“. Budući da je zbog primjene rasnih zakona bio prisiljen napustiti nakladničku, fotografsku i spisateljsku aktivnost 1940., sklanja se u rodni Split koji još nije bio obuhvaćen ratom. Tu piše vrijedni prozni autobiografski zapis *Cuore d'Israele. Poesia della famiglia ebraica*, koji splitski talijanist Vinko Lozovina prevodi na hrvatski s naslovom *Poezija jevrejske obitelji*. To je vrijedan zapis o ljepotama i vrijednostima židovstva koje je upio i usvojio od ranog djetinjstva unutar vlastite obitelji, a autorica, pak, opisuje kako je uspjela otkriti rukopis prijevoda tog djela. Luciano Morpurgo uspijeva objaviti 1942. u punom jeku fašizma drugo izdanje knjige *Quando ero fanciullo ...* pod pseudonimom Luciano Spalatino, jer je prisiljen prikriti svoj židovski identitet. Tek će se 1945. u trećem izdanju

knjige potpisati punim imenom i prezimenom bez dodatka Spalantino. Godine 1946. objavljuje još jedno autobiografsko djelo *Caccia all'uomo! Vita, sofferenze e beffe. Pagine di diario 1938-1944* posvećeno svojoj braći ubijenoj u nacističkim logorima. U njemu opisuje vlastite i nacionalne drame tog vremena u Italiji i u Splitu.

U drugom dijelu naslovljenom DJELO Suzana Glavaš razmatra uglavnom odnos Luciana Morpurga prema suradnicima, prijateljima i znamenitim ljudima njegova vremena. Tu je dan opis susreta s velikim talijanskim pjesnikom Carduccijem tijekom Morpurgova školovanja u Veneciji, a zatim se osvjetljava prijateljstvo i suradnički odnos Morpurga s trojicom istaknutih pisaca: Angelom Fortunatom Formigginijem, velikim nakladnikom i piscem, Luigijem Parpagliolom koji je bio urednik Morpurgove vrlo cijenjene serije *Italia ...* i Robertom Almagià, redovitim profesorom geografije na Kraljevskom sveučilištu u Rimu. U potrazi za Morpurgom, autorica je istražila i dodatno osvjetlila mnoge, ranije nepoznate detalje o djelovanju spomenute trojice Morpurgovih suradnika. Zatim slijedi kronologija progona Židova u Italiji kao podsjetnik na godine koje su Morpurgo i njegova obitelj proživjeli. Posljednja dva poglavlja drugoga dijela bave se Morpurgovim autobiografskim djelom. Prvo poglavlje posvećeno je Morpurgovu književnom prvijencu kojim evocira jedino mirno i bezbrižno razdoblje u svom životu *Quando ero fanciullo* i trima izdanjima toga djela. Drugo objavljeno autobiografsko djelo *Caccia all'uomo ...*, posvećeno braći Viktoru i Eugenu, ustvari predstavlja ratni dnevnik u kojem Morpurgo donosi dragocjena, neposredna i izravna svjedočanstva o mnogim važnim događajima vezanim uz progone i okrutna postupanja nacista prema talijanskim Židovima. Nakon rata, Morpurgo se dodatno angažira u svojstvu nakladnika ratnog dnevnika Silvije Lombroso naslovljenog *Si può stampare ...* napisavši predgovor u kojem dolazi do izražaja njegova duboko angažirana građanska etika i njegova spisateljska vrsnoća.

Treći dio knjige naslovljen NEOBJAVLJENI MORPURGO posvećen je njegovoj rukopisnoj književnoj ostavštini. Tu se opisuje pronalazak izvornog rukopisa Morpurgove autobiografske pripovijesti *Casa paterna, la nostra casa ... non è più nostra* .. u knjižnici Muzeja grada Splita. Tu pripovijest, koju autorica objavljuje cjelovitu, Morpurgo je napisao 1940. za šestomjesečnog boravka u Splitu te je potpisuje s *LUCIANO MORPURGO spalatino di Borgo Pozzobon*. Ta pripovijest koja predstavlja ključ iščitavanja tadašnjeg Morpurgova duševnog stanja, ujedno je preplavljena obiteljskim sjećanjima pogotovo na veliku dobrotu strica Vida i na veliku nepravdu kojoj su bili izvrgnuti i koju su propatili drugi članovi obitelji. Sljedeće poglavlje autorica posvećuje trojici zaslužnih Splićana: Lucianu Morpurgu, Vinku Lozovini i Dušku Kečkemetu. Tu se razmatra život, neopravdano zaboravljenog, ali vrlo plodnog splitskog talijanista i komparatista Vinka Lozovine. Zatim opisuje mukotrpnu potragu za rukopisnim prijevodom. Na tragu Kečkemetovih pisama i zabilježaka autorica uspijeva pronaći Lozovinin prijevod *Poezije jevrejske obitelji* u Muzeju grada Splita, te primjećuje da su autor djela i prevoditelj pružili rijedak primjer savršene simbioze. Prema ocjeni Suzane Glavaš, Morpurgo je nadimkom Splićanin ponosito svijetom pronosio glas o rodnom Splitu i svojim splitskim korijenima, a imenom Jair koji je prvi put dodao u djelu *Cuore d'Israele. Poesia della famiglia ebraica*, istakao je također ponosito i prvi put svoje židovstvo koje je bilo korjenito sraslo s cijelim njegovim bićem i trajno protkano kroz cjelokupno njegovo djelo.

Dodatno Poglavlje I Dodatni Zaključci - dodani su kako bi autorica osvijetlila posthumno publiciranje Morpurgove talijanske druge revidirane verzije iz 1959. autografskog proznog djela o „poeziji židovske obitelji“ u Rimu 2014. godine. Dvije godine nakon obrane doktorata naše autorice, dvije potomkinje Lucianove obitelji, Anna Morpurgo i Mariantonietta Lanzilotti uspjele su, uz potporu talijanske vlade i na poticaj udruge *Società Dalmata di Storia Patria* iz Rima i njene predsjednice prof. Rite To-

lomeo, objaviti u Italiji ovo značajno Lucianovo djelo kao i njegovu posthumnu ostavštinu. U toj knjizi objavljen je Morpurgov *Congedo (Oproštaj)* kao posebno poglavlje, a koji, zbog važnosti Morpurgova svjedočanstva, naša autorica donosi u cijelosti preveden na hrvatski jezik.

U zaključku bih mogla samo reći da kako je Luciano Morpurgo napisao da je, citiram: „stavio u svoju knjigu, u njezino pisanje, kroz razmišljanja, čitavo svoje srce“, tako mogu slobodno reći da je Suzana Glavaš ovu knjigu napisala svim svojim srcem i tako podarila Splitu i Splitsanima vrijednu knjigu u kojoj je filološki obradila i kritički ocijenila Morpurgovu ostavštinu, pronašla nepoznatu arhivsku i drugu građu, te osvijetlila cjelokupan značaj i doprinos Morpurgove stvaralačke ličnosti, koji njegovim djelom žive u kulturološkom spoju talijanskog, hrvatskog i židovskog elementa.